

การสอนคติชนวิทยากับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนและ การเสริมสร้างความภูมิใจในภูมิปัญญาไทย*

Folklore Teaching with development 21st century skills of learner and Enhancement pride in Thai wisdom

ชลธิชา หอมฟุ้ง (Cholticha Homfung)**

สมพร ร่มสุข (Somporn Ruamsuk)***

บทนำ

คติชนวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ฯลฯ ของคนทุกชนชั้นในสังคม วิธีสอนคติชนวิทยาที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจวิถีชีวิตของกลุ่มชนหรือชาวบ้านที่ศึกษาได้อย่างแท้จริงก็คือการนำผู้เรียนลงเก็บข้อมูลสนาม อันจะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ พัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ทักษะอาชีพและทักษะการใช้ชีวิต และทักษะการใช้ชีวิตในวัฒนธรรมข้ามชาติ และยังได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้สิ่งสำคัญคือผู้เรียนจะเกิดความสำนึกรักและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพชนมากยิ่งขึ้น

วิถีชีวิตไทย “ป็นตาล” ณ สวนตาลลุง
ถนอม ภูเจริญเพชรบุรี

คำสำคัญ : คติชนวิทยา, การเก็บข้อมูลสนาม, ทักษะในศตวรรษที่ 21, ภูมิปัญญา

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาคติชนวิทยา 465232 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(Thai Teaching Major Faculty of Education, Silpakorn university)

** อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(Faculty of Education Silpakorn university) Tel.087-9261871, E-mail cholticha207@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(Faculty of Education Silpakorn university) Tel. 081-6581893

Preface

Folklore is a subject associated with folklife, , belief, custom, culture of groups of people. The method of teaching folklore that encourage learners to understand about the folklife truly is a fieldwork method. The fieldwork method can encourage learners to develop their all-round ways, especially develop the 21st century skills which include Reading, Writing, Numeracy, Reasoning, Creativity, Problem Solving Skills, Critical Thinking Skills, Collaborative Skills, Communicative Skills, Computing Skills, Career and life Skills, Cross-Cultural Skills and Ethics. In addition, the importance of folklore is that it would urge the learners more likely perceive the love and pride in the wisdom of our ancestors.

Keyword: folklore, field work, 21st century skills, wisdom

ศตวรรษที่ 21 คืออะไร

หากเอ่ยถึงศตวรรษที่ 21 คงเป็นคำที่หลายคนได้ยิน ได้ฟัง ได้อ่านผ่านตาจนคุ้นเคยกับคำนี้เป็นอย่างดี แต่เชื่อว่ามีอีกหลายคนที่ยังสงสัยว่าศตวรรษที่ 21 เริ่มต้นเมื่อไร และจะจบลงเมื่อไร ศตวรรษที่ 21 นั้น เริ่มนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม คริสตศักราช 2001 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม คริสตศักราช 2100 หรือหากเทียบเป็นปีพุทธศักราชก็จะตรงกับวันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช 2544 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พุทธศักราช 2643 นั่นเอง ศตวรรษที่ 21 นั้น เป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารต่างๆเป็นจำนวนมากและแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว เป็นยุคที่ต้องทำงานแข่งกับเวลา ปะทะกับสังคมที่มีความหลากหลาย ฉะนั้นผู้คนที่จะใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้นั้น จำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21

ทักษะศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะที่ผู้เรียนทุกคนจำเป็นต้องฝึกเพื่อประโยชน์ในการใช้ชีวิตทั้งในโลกของการศึกษาและในโลกของการใช้ชีวิตจริง ทั้งนี้ พิมพันธ์ เดชะคุปต์และเพียว ยินดีสุข (2558 : 15)อธิบายเกี่ยวกับทักษะในศตวรรษที่ 21 สรุปได้ว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนประกอบด้วย E (4R + 7C) มีรายละเอียดคือ E (Ethical Person) หมายถึง คุณธรรมจริยธรรม 4R ประกอบด้วย 1)Literacy คือการรู้หนังสือ ประกอบด้วย 1.1) ความสามารถด้านการอ่านอย่างเข้าใจ (Read) และ 1.2) การเขียนอย่างมีคุณภาพ (write) 3) Numeracy คือการรู้เรื่องตัวเลข และ 4)Reasoning คือการใช้เหตุผล ส่วน 7C ประกอบด้วย 1)Creative Problem Solving Skills (ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์) 2) Critical Thinking Skills (ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ) 3) Collaborative Skills (ทักษะการทำงานร่วมกัน) 4) Communicative Skills (ทักษะการสื่อสาร) 5) Computing Skills (ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์) 6) Career and life Skills (ทักษะอาชีพและทักษะการใช้ชีวิต) และ 7) Cross-Cultural Skills (ทักษะการใช้ชีวิตในวัฒนธรรมข้ามชาติ)

การสอนคติชนวิทยาช่วยพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร

คติชนวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนทุกระดับชั้นในสังคม ข้อมูลทางคติชนวิทยาจึงมีความหลากหลายซึ่งมีทั้งข้อมูลมุขปาฐะ ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ภาษิต คำดำ คำอวยพร ข้อมูลมุขปาฐะ ได้แก่ ศิลปะพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน และข้อมูลผสม ได้แก่ การแสดงพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน และประเพณีพิธีกรรม เป็นต้น จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าคติชนวิทยาเป็นการศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต แต่ทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องของโลกสมัยใหม่ ซึ่งเมื่อหากพิจารณาอย่างผิวเผินก็อาจจะทำให้เห็นได้ว่าคติชนวิทยานั้นดูจะสวนทางกับทักษะในศตวรรษที่ 21 แต่เมื่อพิจารณาให้ลุ่มลึกจะพบว่าข้อมูลทางคติชนวิทยาเป็นกลุ่มข้อมูลที่กว้างซึ่งเอื้อให้การสอนคติชนวิทยามีความได้เปรียบในด้านเนื้อหาที่หลากหลายที่สามารถบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้

เมื่อกล่าวถึงการเก็บข้อมูลทางคติชนวิทยา สิ่งที่นักคติชนวิทยาจะต้องนึกถึงอย่างยิ่งก็คือการเก็บข้อมูลสนาม (field work) เนื่องจากการเก็บข้อมูลสนามเป็นการเก็บข้อมูลที่ทำให้นักคติชนวิทยาได้ข้อมูลและบริบทของข้อมูลโดยตรงซึ่งหากพิจารณาการเก็บข้อมูลสนามกับทักษะในศตวรรษที่ 21 จะเห็นได้ว่ามีความเชื่อมโยงกันค่อนข้างมาก ดังตารางต่อไปนี้

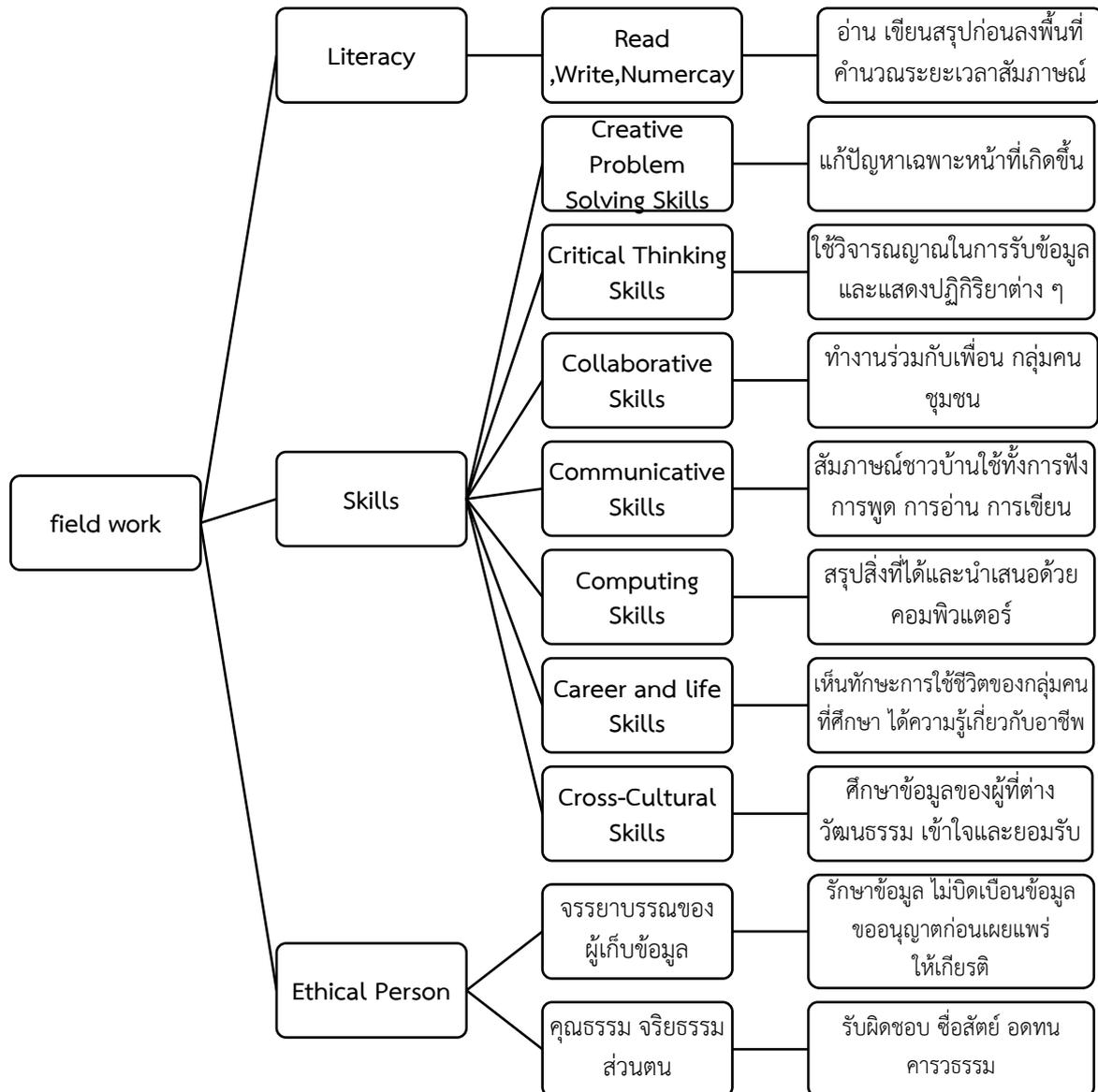
ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทักษะในศตวรรษที่ 21 กับการเก็บข้อมูลสนาม

ทักษะในศตวรรษที่ 21	การเก็บข้อมูลสนาม (field work)
Literacy 1.1)(Read) และ 1.2) (write)	ก่อนจะมีการลงเก็บข้อมูลสนามผู้เก็บข้อมูลจำเป็นต้องใช้การอ่านเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของข้อมูลหรือพื้นที่ต่างๆที่จะไปเก็บข้อมูล รวมทั้งต้องใช้การเขียนในการคิดประเด็นคำถามที่จะใช้ในการซักถาม ซึ่งควรเป็นข้อคำถามที่เรียงลำดับความสัมพันธ์และมีความเชื่อมโยงกัน
Numeracy	ผู้เก็บข้อมูลจำเป็นต้องมีความสามารถในการคิดคำนวณ เช่น คำนวณระยะเวลาในการเดินทาง คำนวณและบริหารจัดการเวลาในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน
Creative Problem Solving Skills	การลงเก็บข้อมูลสนามย่อมมีสิ่งที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นได้ทุกขณะเวลา เช่น ผู้ให้ข้อมูลหรือวิทยากรไม่อยู่ เส้นทางในการเดินทางมีปัญหาอุปสรรค ซึ่งทั้งหมดนี้ผู้เก็บข้อมูลจำเป็นต้องใช้การแก้ปัญหาสร้างสรรค์ในการเลือกแนวทางให้ปัญหาผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

ทักษะในศตวรรษที่ 21	การเก็บข้อมูลสนาม (field work)
Critical Thinking Skills	ทักษะนี้จำเป็นมากสำหรับนักคติชนวิทยาเนื่องจากข้อมูลทางคติชนวิทยามีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม หรือสิ่งที่เหนือธรรมชาติอยู่ค่อนข้างมาก ฉะนั้น ผู้ศึกษาต้องใช้วิจารณญาณในการรับข้อมูล ทำให้รับข้อมูลอย่างมีมารยาท ไม่มองงาย ไม่วิพากษ์ข้อมูลของคนที่อยู่ต่างวัฒนธรรมและแสดงเหตุผลอย่างระมัดระวัง
Collaborative Skills	การเก็บข้อมูลสนามนั้นมักต้องทำงานเป็นหมู่คณะ และมีการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้ผู้เก็บข้อมูลได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่บางครั้งต้องเป็นผู้นำ บางครั้งต้องเป็นผู้ตาม
Communicative Skills	เป็นทักษะจำเป็นมากในการเก็บข้อมูลสนาม เพราะผู้เก็บข้อมูลต้องใช้ทักษะการพูดในการสื่อสารกับผู้ให้ข้อมูล หรือสื่อสารกับกลุ่มคนที่ไปศึกษา ต้องใช้ทักษะการฟังในการรับข้อมูล ต้องใช้ทักษะการเขียนในการเขียนสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการเก็บข้อมูล ต้องใช้ทักษะการอ่านเพื่อศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติม
Computing Skills	ขณะที่ผู้เก็บข้อมูลเก็บข้อมูลนั้นต้องใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียงช่วยในการเก็บข้อมูล ต้องมีการถอดเทปบทสัมภาษณ์ รวมทั้งต้องมีการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ให้น่าสนใจ ซึ่งขั้นตอนทั้งหมดนี้ต้องใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์เข้ามาเกี่ยวข้อง
Career and life Skills	ข้อมูลทางคติชนวิทยาหลายข้อมูลนอกจากจะให้ความรู้กับผู้เก็บข้อมูลแล้วยังอาจสามารถพัฒนาจนเป็นอาชีพได้ เช่น อาหารพื้นบ้าน การถนอมอาหาร และจักสาน นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เก็บข้อมูลได้เรียนรู้วิถีชีวิต การใช้ชีวิตการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชนนั้นๆ อีกด้วย

ทักษะในศตวรรษที่ 21	การเก็บข้อมูลสนาม (field work)
Cross-Cultural Skills	ข้อมูลทางคติชนวิทยาบางครั้งเป็นการเก็บข้อมูลของคนที่อยู่ต่างวัฒนธรรมกัน จึงเป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันกับคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันนั่นเอง
Ethical Person	ผู้เก็บข้อมูลต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ไม่บิดเบือนข้อมูล ไม่ลักลอบเก็บข้อมูลในส่วนที่ให้ข้อมูลไม่อนุญาต ต้องมีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา มีจิตใจดีงาม รู้จักอดทน และรอคอยในการเก็บข้อมูลจนกว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพร้อม

จากตารางข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าการเก็บข้อมูลสนาม (field work) ใน 1 ครั้ง สามารถช่วยพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21อย่างรอบด้านให้แก่ผู้เก็บข้อมูลโดยที่ผู้เก็บข้อมูลอาจไม่รู้ตัว ฉะนั้นในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาคติชนวิทยา หากได้มีการจัดกิจกรรมการเก็บข้อมูลสนาม (field work) ให้แก่ผู้เรียน ก็จะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21และได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นรากเหง้าของความเป็นไทยไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพการเรียนรู้ได้ ดังนี้

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเก็บข้อมูลสนามกับทักษะในศตวรรษที่ 21

กรณีศึกษา: การเก็บข้อมูลสนามสวนตาลลุงถนอม จักสานบ้านลุงผุด และข้อมูลลาวโซ่งครุถนอม จังหวัดเพชรบุรี กับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน

ท่ามกลางอากาศที่ค่อนข้างร้อนของกลางเดือนมีนาคม พ.ศ.2528 พวกเราคือครูและศิษย์จากรายวิชา คติชนวิทยา (465232) สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ออกเดินทางเพื่อไปเยือนดินแดนแห่งวัฒนธรรมคือจังหวัดเพชรบุรี โดยสถานที่ที่เลือกไปนั้นประกอบไปด้วย 3 แห่ง คือ 1) สวนตาลลุงถนอม ภู่เจริญ บ้านถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี 2)บ้านจักสานบ้านลุงผุด นามมัน บ้านถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี และ3)พิพิธภัณฑสถานปานถนอม ของครุถนอม คงยิ้มละมัย ตำบลหนองปรัง อำเภอย้าย

นับได้ว่าทั้ง 3 สถานที่นี้เป็นสถานที่ที่เก็บรักษาและสืบทอดข้อมูลทางคติชนวิทยาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างงดงาม

ทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดเลขนั้น เป็นทักษะที่ผู้เรียนได้พัฒนาก่อนที่จะลงไปเก็บข้อมูลสนามเนื่องจาก ได้มีการแบ่งกลุ่มนักศึกษาให้ศึกษา วิเคราะห์ และนำเสนอผลการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลทางคติชนวิทยาประเภทต่าง ๆ ตามเงื่อนไขของเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ให้นักศึกษาได้มีพื้นฐานข้อมูลทางคติชนวิทยาก่อนลงพื้นที่จริง ฉะนั้น การศึกษาค้นคว้ารายงานและนำเสนอจะต้องจัดแบ่งเนื้อหารายงานให้เหมาะสมตามเวลาที่ได้รับ จึงทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทั้งทักษะการอ่าน การเขียนและการคิดคำนวณระยะเวลาของการรายงานให้เหมาะสมในแต่ละหัวข้อ

สวนตาลลุงนอม สืบทอดภูมิปัญญา พัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21

หากเอ่ยถึงจังหวัดเพชรบุรีหลายสิ่งทุกอย่างที่ทุกคนจะนึกถึงเป็นลำดับแรก ๆ ก็คงจะเป็น “ต้นตาล” เนื่องจากต้นตาลเป็นต้นไม้ที่อยู่คู่กับจังหวัดเพชรบุรีมาเป็นเวลาช้านาน และชาวบ้านต่างก็รู้จักใช้ประโยชน์จากต้นตาลผ่านภูมิปัญญาเพื่อการยังชีพ ดังปรากฏบทกลอนในนิราศเมืองเพชรของกวีเอกสุนทรภู่ ความว่า

พอแดดร่มลมชายสบายจิต
ทั่วประเทศเขตแคว้นแดนพริบพรี
พวกที่ทำน้ำโดนดประโยชน์ทรัพย์
พะองยาวก้าวตีนปิ่นทะยาน

เที่ยวชมทิศทุกทางกลางวิถี
เหมือนจะขึ้นไปไม่พ้นแต่ต้นตาล
มีดสำหรับเหน็บข้างอย่างทหาร
กระบอกตาลห้อยกันคนละพวง

(นิราศเมืองเพชร :สุนทรภู่)

นิราศเมืองเพชรข้างต้นทำให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เปี่ยมไปด้วยภูมิปัญญาทั้งการทำน้ำตาล มีดปาดตาล พะองปิ่นตาล และกระบอกตาล วิถีชีวิตและภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญค่า หากไม่ได้รับการสืบทอดต่ออาจเลือนหายไปตามกาลเวลาแต่เมื่อผนวกภูมิปัญญาเข้ากับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ก็จะทำให้ทั้งภูมิปัญญาไทยและทักษะในศตวรรษที่ 21 ก้าวไปสู่โลกแห่งเทคโนโลยีแห่งศตวรรษที่ 21 ได้พร้อมกัน

ณ สวนตาลของลุงนอมนี้ เป็นสถานที่แรกที่นักศึกษารายวิชาคติชนวิทยาได้ลงไปสัมผัสกับข้อมูลทางคติชนวิทยาที่อยู่นอกเหนือข้อความหรือแผ่นกระดาษจากตำราทางวิชาการ ทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่นักศึกษาได้เรียนรู้และได้รับการพัฒนาจากสวนตาลแห่งนี้ มีดังนี้

สวนตาลลุงนอม ภูเงิน บ้านถ้ำ
รงค์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

“ปลอกมิด” ภูมิปัญญาในการ
แก้ปัญหาของชาวบ้าน

Creative Problem Solving Skillsทักษะการแก้ปัญหาสร้างสรรค์

ทักษะนี้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการใช้ชีวิตของชาวบ้าน และได้ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง กล่าวคือ นักศึกษาได้เรียนรู้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของชาวบ้านในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในวิถีชีวิต จนเกิดเป็นนวัตกรรมพื้นบ้าน เช่น การที่ชาวบ้านประสบปัญหาต้นตาลมีลำต้นที่สูงจึงเกิดปัญหาในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ชาวบ้านจึงคิดการใช้ “พะอง” ในการปีนเพื่อเก็บตาล พะองก็คือการที่ชาวบ้านนำต้นไผ่ที่มีลำต้นและปล้องที่สมบูรณ์ จนระหว่างปล้องนั้นเกิดเป็นกิ่งที่สามารถ

นำมาทำคล้ายๆบันได นำพะองมาพิงกับลำต้นของต้นตาลเพื่อปีนขึ้นไปเก็บผลตาล หรือการที่ชาวบ้านประสบปัญหาน้ำตาลสดที่เก็บมานั้นบูดง่าย ชาวบ้านจึงได้

แก้ปัญหาด้วยการนำกระบอกตาลมารวมควันและใส่ไม้พะยอมไว้ที่ก้นกระบอก เพื่อป้องกันน้ำตาลสดบูด หรือแม้แต่การประดิษฐ์ปลอกมิดของชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านต้องปีนตาลและต้องใช้มิดปาดตาลเหน็บเอาไว้ในขณะที่ปีนตาล จึงอาจทำให้เกิดปัญหามีมิดหล่นได้ ชาวบ้านจึงได้คิดนำไม้ที่มี “ตาไม้” มาทำเป็นปลอกมิดเพื่อช่วยให้มิดนั้นเหน็บเอาไว้โดยไม่หลุดนั่นเอง สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากการใช้ภูมิปัญญาในการสรรหาธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมาเพื่อใช้แก้ปัญหาทั้งสิ้น ซึ่งเมื่อนักศึกษาได้ลงพื้นที่และได้เรียนรู้ข้อมูลเหล่านี้โดยตรงด้วยตนเอง ทำให้นักศึกษาสามารถเข้าใจและเห็นความสำคัญของภูมิปัญญา และเข้าใจได้ว่าการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ของชาวบ้านนั้นทำให้ชาวบ้านมีชีวิตรอดปลอดภัยและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยความผาสุก ดังนั้นจึงทำให้สามารถกล่าวได้ว่าภูมิปัญญากับการแก้ปัญหอย่างสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ควบคู่กันนั่นเอง

เรียนรู้ภูมิปัญญาในการรักษา
น้ำตาลสดไม่ให้บูด

Critical Thinking Skillsทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณทักษะนี้นักศึกษาได้รับการฝึกตั้งแต่วัยไม่ได้ลงไปสัมผัสข้อมูลสนาม เนื่องจากผู้สอนได้มอบหมายงานให้นักศึกษาคิดคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองอยากรู้ ข้อมูล การคิดคำถามก่อนลงไปเก็บข้อมูลสนามนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นเป็นการคิดที่ประกอบขึ้นด้วยเหตุผล อันจะทำให้ได้คำถามที่เหมาะสมกับบริบทและได้คำตอบที่นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับผู้เรียน หากคำถามที่คิดนั้นขาด “วิจารณญาณ” ก็เป็นคำถามในลักษณะ “กำปั้นทุบดิน” ที่ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แต่อย่างใด คำถามที่ผ่านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เช่น “ก่อนจะขึ้นปาดตาลครั้งแรกมีพิธีกรรม หรือความเชื่ออะไรหรือไม่และเมื่อทำตามพิธีกรรมหรือความเชื่อนั้นจะส่งผลอย่างไร” คำถามดังกล่าวจะนำไปสู่การต่อยอดทางความคิดได้ ซึ่งคำตอบของคำถามข้างต้นก็คือ “ก่อนขึ้นปาดตาลครั้งแรกจะมีการบอกกล่าวเทพารักษ์ที่ดูแลต้นตาลให้ช่วยคุ้มครองผู้ปีนต้นตาลให้ปลอดภัย การบอกกล่าวดังกล่าวเป็นการแสดงความเคารพและสร้างความอบอุ่นใจให้แก่ผู้ปีนต้นตาล” จากคำตอบดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนได้ใช้การคิดวิจารณ์ต่อยอดได้ว่า “การที่ชาวบ้านไหว้ต้นตาลก่อนขึ้นไปปีนต้นตาลมิใช่ทำเพราะความ

นักศึกษาทดลองปาดตาลด้วย
ความระมัดระวัง

“ยีตาล” เพื่อทำขนมตาล

งมฉาย ความกลัวอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่ชาวบ้านทำด้วยหัวใจที่ตรงตามในด้านการให้เกียรติ การแสดงความเคารพ และทำเพื่อให้เกิดความอุ่นใจและเกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพ”

นอกจากนี้ในเรื่องของข้อห้ามหรือ “taboo” ก็เป็นสิ่งสำคัญที่นักศึกษาจำเป็นต้องเรียนรู้และใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งหากละเลยไม่ใส่ใจก็อาจจะทำให้เกิดการกระทำที่ผิด taboo ได้ การเรียนในห้องเรียนนั้นนักศึกษาจะไม่ได้สัมผัสบรรยากาศของการผิดข้อห้าม แต่หากการผิดข้อห้ามเกิดขึ้นในบริบทจริง

ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นตัวอย่าง เป็นข้อเตือนใจให้ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เช่น ในการเก็บข้อมูลสนามครั้งนี้ ชาวบ้านได้ให้นักศึกษาทุกคนลองปาดตาล ในขณะที่นักศึกษาคคนหนึ่งซึ่งทาเล็บสีแดงกำลังจับมีดจะปาดตาล ได้มีเพื่อนคนหนึ่งแซวขึ้นมาว่า “ยังไม่ทันปาดตาลเลย โดยมีดบาดแดงขนาดนั้นเลย” คำพูดของนักศึกษาดังกล่าวได้ทำให้บรรยากาศที่สนุกสนานซบเซงกกลง และตัวนักศึกษาที่กำลังถือมีดอยู่นั้นก็ละล้าละลังไม่กล้าจรดมีดลงไปบนวงตาล เหตุการณ์นี้เป็นการสอนหรือทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีว่าก่อนจะพูดอะไรนั้น ต้องคิดอย่างมีวิจารณญาณให้ดีเสียก่อน โดยเฉพาะคำพูดต่าง ๆ ที่เป็นข้อห้ามนั้น หากพูดออกไปจะทำให้ผู้อยู่ในเหตุการณ์มีกำลังใจถดถอย ปฏิกริยาของคนที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นเป็นการสอนโดยตรงให้กับนักศึกษาทุกคนโดยไม่ต้องผ่านการอธิบายหรือการอ่านหนังสือแต่อย่างใด

จักสานบ้านลุงผุด ภูมิปัญญาแห่งมนุษย์กับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

ต้นตาลเป็นไม้ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน นอกจากทำอาหาร ทำขนมที่แสนอร่อยแล้ว ใบตาล ลูกตาลแก่ ลำต้น ยังสามารถนำมาประดิษฐ์เป็นงานจักสานเพื่อประโยชน์ใช้สอยในการประดับตกแต่งบ้านของเล่นสำหรับเด็ก และยังสามารถต่อยอดเป็นอาชีพได้หลากหลายเช่นลุงผุดและกลุ่มแม่บ้านที่ได้อาศัยเวลาว่างเพื่อจักสานเป็นอาชีพเสริม

รวมกลุ่มเรียนรู้จักสานใบตาลจาก “คุณยาย”

Collaborative Skillsทักษะการทำงานร่วมกันการทำงานจักสานนั้นพวกเราได้รับความเมตตาจาก

ผลงานจักสานของนักศึกษาที่ผ่านการแก้ปัญหา
อย่างสร้างสรรค์จนได้ชิ้นงาน

คุณยาย คุณป้า คุณน้า คุณอา ได้สละเวลามาช่วยสอนงานจักสานนั้นหากมองผ่าน ๆ หลายคนอาจคิดว่าเป็นเรื่อง “ของใครของมัน” ใครชอบอะไรก็สานสิ่งนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วงานจักสานนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้ได้ผลงานแต่ละชิ้น ในการฝึกจักสานนั้นจะมีวิทยากร 1 ท่าน ต่อนักศึกษา 5-6 คน เมื่อวิทยากรสาธิตให้ดู นักศึกษาก็จะทำตาม ในการทำตามแต่ละขั้นนั้นเชื่อว่านักศึกษาทุกคนจะทำได้ และเมื่อมีบางคนทำได้บางคนทำไม่ได้ “ความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน” จึงได้เกิดขึ้น นักศึกษาทุกคนต่างช่วยเพื่อนที่ทำแต่ละขั้นตอนไม่ทันเพื่อช่วยให้เพื่อนได้จักสานทันขั้นตอนของวิทยากร สิ่งเหล่านี้จึงแสดงให้เห็นว่าการทำงานต่างๆ ที่สุดท้ายแม้ชิ้นงานจะออกมาเป็นของเรา แต่กระบวนการกว่าที่เราจะได้ชิ้นงานออกมานั้นย่อมต้องผ่าน “การทำงานร่วมกัน” นอกจากนี้ในส่วนของการจักสานนั้น “งานจักสาน” ต้นแบบบางประเภทก็ยากเกินกว่าที่จะทำออกมาให้สวยงามได้เหมือนกับต้นแบบ ดังเช่น การจักสาน “สาแหรก” ที่นักศึกษาหลายคนก็มีอาจทำให้เหมือนต้นแบบได้ จึงได้ใช้ทักษะ **Creative Problem Solving Skills** ในการแก้ปัญหา จนทำให้ได้ชิ้นงานที่ไม่เหมือน “สาแหรก” กล่าวคือ

บางคนสานออกมาเป็นตะกร้า บางคนสานเป็นกระเช้า แต่ไม่ว่าผลงานจะออกมาในรูปแบบใด ก็ล้วนเป็นผลงานที่เกิดจากความตั้งใจ การทำงานร่วมกัน และการใช้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์นั่นเอง

นอกจากการทำงานร่วมกันแล้ว “งานจักสาน” ยังเป็นต้นเริ่มของความคิด ต้นเริ่มของฝีมือ ซึ่งหากนักศึกษาคนใดสนใจก็สามารถนำมาต่อยอดจนเป็นอาชีพเสริมได้ จึงเท่ากับว่าการมาฝึกจักสานในวันนี้เป็นการจุดประกายเริ่มต้นในการสร้างอาชีพ จึงเป็นการเริ่มต้นฝึกทักษะ **Career and life Skills** ไปในตัวด้วย

พิพิธภัณฑสถานปานถนอม ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่าง สู่การอยู่อย่างสันติในศตวรรษที่ 21

พิพิธภัณฑสถานปานถนอม เป็นพิพิธภัณฑสถานที่จัดแสดงวิถีชีวิตของ “ลาวโซ่ง” หรือ “ไททรงดำ” พิพิธภัณฑสถานนี้จัดขึ้นด้วยหัวใจที่รักในชาติพันธุ์ของครูถนอม คงยิ้มละม้าย พิพิธภัณฑสถานดังกล่าวจึงเป็นพิพิธภัณฑสถานที่ยังมีชีวิต มีหัวใจ มีสายเลือดแห่งชาติพันธุ์อย่างเต็มเปี่ยม ณ สถานที่แห่งนี้เองที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

Cross-Cultural Skillsทักษะการใช้ชีวิตในวัฒนธรรมข้ามชาติ ลาวโซ่งเป็นตัวอย่างอันดีงามที่แสดงให้เห็นว่าคนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข หากมีความเข้าใจ ยอมรับและให้เกียรติกัน

“ลาวโซ่ง”หรือ “ไททรงดำ” เป็นชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมที่งดงาม ละเมียดละไม การดำเนินชีวิตทุกอย่างล้วนมีคติอันงดงามของชีวิตแฝงไว้อย่างแนบเนียน การที่นักศึกษาได้มาสัมผัสวิถีชีวิตของลาวโซ่ง ทำให้นักศึกษาได้น้อมกลับมาพิจารณาตนเองว่า การใช้ชีวิตของเราในปัจจุบันมีความลุ่มลึก และน่าศรัทธาเช่นนี้หรือไม่ การได้ศึกษาวัฒนธรรม ความคิดของลาวโซ่ง ทำให้ทัศนคติที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยไม่เข้าใจ ไม่ให้ความสำคัญ กลับต้องหยุดคิดและชื่นชมศรัทธาในหัวใจของชนกลุ่มนี้ อันนำไปสู่การยอมรับและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ผลลัพธ์ของการเก็บข้อมูลสนาม คือการหลอมผสานความรู้สู่การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

การลงเก็บข้อมูลสนาม (field work) เป็นการศึกษาในห้องเรียนที่ให้สิ่งที่สำคัญมากกว่าความรู้ แต่เป็นการให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียนที่ไม่อาจหาได้จากหนังสือ และไม่อาจหาได้จากการท่องในอินเทอร์เน็ต แต่สิ่งเหล่านี้หาได้จาก “หัวใจของคติชนวิทยา” ที่สะท้อนผ่านวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของกลุ่มชน

การเก็บข้อมูลสนามคงเป็นเพียงการไปเที่ยวเล่นที่สนุกสนานเท่านั้น หากเมื่อเรากลับมาแล้วปล่อยให้ความประทับใจเหล่านั้นเลื่อนหายไปตามกาลเวลาโดยไม่สร้างสรรค์ข้อมูลเหล่านั้นให้เกิดเป็นผลงานความประทับใจ โจทย์ที่ทำหายนี้นี้ได้มอบให้นักศึกษา ก่อนออกไปเก็บข้อมูลสนามนั้นคือนักศึกษาทุกคนจะต้องกลับมาถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองที่ได้ไปเก็บข้อมูลสนามผ่านงานเขียนที่ไม่จำกัดขอบเขตของความคิดสร้างสรรค์ การรังสรรค์ผลงานนี้เองที่เป็นจุดหลอมรวมของการทักษะในศตวรรษที่ 21 เพราะการพานักศึกษาไปลงพื้นที่จริงเป็นเสมือนการป้อนวัตถุดิบทางความรู้ ความคิด ประสบการณ์และความรู้สึกให้นักศึกษา เมื่อมีวัตถุดิบแล้วนักศึกษาก็ต้องลงมือรังสรรค์ผลงานชิ้นเลิศโดยใช้ทั้ง **Literacy** คือการอ่านสิ่งที่ตนเองบันทึกข้อมูลไว้ การเรียบเรียงให้เป็นเรื่องราวอันน่าสนใจ **Creative Problem Solving Skills** คือ คิดรูปแบบการนำเสนอผลงานให้มีความคิดสร้างสรรค์ แปลกใหม่ **Critical Thinking Skills** คือคิดวางแผนอย่างมีเหตุผลว่าควรนำเสนอข้อมูลในแง่ใด

อย่างไร **Collaborative Skills** คือการที่นักศึกษาจำเป็นต้องแบ่งปันรูปถ่าย ใช้ข้อมูลร่วมกันในบางประเด็น **Communicative Skills** คือการใช้ภาษาในการถ่ายทอดในรูปแบบงานเขียนอย่างมีศิลปะและพูดนำเสนองานหน้าชั้นเรียนอย่างน่าสนใจและสรุปสาระสำคัญได้ครอบคลุม **Computing Skills** คือการที่นักศึกษาได้นำข้อมูลทางคติชนวิทยามาต่อยอดพัฒนารูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจโดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อในการสร้างสรรค์ผลงาน **Career and life Skills** คือ การที่นักศึกษาได้ลงมือเขียนงานเขียนจากข้อมูลทางวัฒนธรรม จนทำให้นักศึกษาบางคนได้ค้นพบตนเองว่ามีความสามารถทางด้านงานเขียน การพูด หรือการใช้คอมพิวเตอร์ จนนำไปสู่

เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่าง
“ลาวโซ่ง”

การต่อยอดพัฒนาสู่การประกอบอาชีพได้ในอนาคต และ **Cross-Cultural Skills** คือ การได้ลงไปสัมผัสกับชาวบ้านทำให้นักศึกษาได้เข้าใจวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และดีงาม ที่หลายคนไม่เคยได้สัมผัสมาก่อน เนื่องจากในปัจจุบันนักศึกษาค่อนข้างอยู่ในสังคม “เมือง” เป็นส่วนใหญ่ บางคนจึงไม่เคยได้สัมผัสกับคำว่า “เรียบง่าย” ว่าเป็นอย่างไร การได้ไปสัมผัสกับชาวบ้านจึงช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้ว่า “ชีวิตที่มีความสุข ไม่จำเป็นต้องหรูหรา”

การเก็บข้อมูลสนามเป็นการฝึกทักษะการสื่อสารทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียน

นอกจากนี้ตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูลสนามนักศึกษายังได้ฝึก **Communicative Skills** ตลอดเวลา เพราะนักศึกษาต้องฝึกทั้งการพูดและการฟัง ต้องรู้จักกาลเทศะว่าเวลาใดควรพูด เวลาใดควรฟัง และยังได้ฝึกสิ่งที่สำคัญมากในความเป็นมนุษย์นั่นคือ “**Ethical Person**” เพราะการเก็บข้อมูลสนามคือการเก็บข้อมูลจากบุคคลในกลุ่มชนต่าง ๆ ที่นักศึกษาต้องมีความอดทนต่อสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ไม่ใช่สิ่งที่ตนคุ้นเคย นอกจากนี้ยังต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน แต่ต้องมีความซื่อสัตย์ในการที่ไม่บิดเบือนข้อมูลที่เก็บมาได้และต้องให้เกียรติวิทยากรเสมอ

การเสริมสร้างความภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น

การให้นักศึกษาได้สะท้อนความคิด ความรู้สึกของตนจากการไปเก็บข้อมูลสนามผ่านการสร้างสรรค์ผลงานการเขียนพบว่า นักศึกษาทั้ง 23 คน คิดเป็น 100 % ต่างรู้สึกภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพชนที่ได้รับสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไว้ให้ลูกหลานได้มีความภาคภูมิใจ แม้ นักศึกษาส่วนใหญ่จะไม่ใช่ “คนเพชร”

แต่นักศึกษาก็มีความภูมิใจในฐานะของคนไทยที่ได้เกิดในแผ่นดินที่มีความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมดังตัวอย่างความเห็นของนักศึกษา ดังนี้

ตัวอย่างผลงานของนักศึกษาที่ได้สร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอข้อมูลสนามอย่างน่าสนใจ

การเรียนรู้ภาคสนามวิชาคติชนวิทยา เป็นการเปิดโลกกว้างทางการเรียนรู้ให้แก่ศิษย์ เพราะได้ลงไปสัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ที่ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ในทรรศการที่ถูกสร้างขึ้น

การได้ไปคูกับตา ได้ยินกับหู และลองทำด้วยมือของตนเอง เป็นประสบการณ์ที่คุ้มค่าที่สุด แต่สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในคติชนวิทยาเท่านั้น หากแต่ยังปลูกจิตสำนึกของคนรุ่นใหม่ให้รักและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพชนที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นและที่สำคัญคือสอนให้เรารู้จักตัวตน ตัวตนที่เราเคยคิดว่าเป็นสิ่งล้ำหลัง ที่ทั่วโลกเขาชื่นชม แต่เรากลับหลงลืม

(นางสาวสุดิธิดา จันท์หม)

การได้ไป field work ในรายวิชาคติชนวิทยานั้น ทำให้ได้เรียนรู้และได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่มากกว่าการนั่งเรียนในห้องเรียน เพราะการเรียนในห้องเรียนเป็นเพียงแค่การนั่งเรียนทฤษฎีเท่านั้น แต่การได้ออกไป field work นั้นทำให้เราได้เรียนรู้มากกว่าทฤษฎี เราได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทำให้ความรู้ที่ได้ติดตัวเราไปนานกว่าเพียงแค่นั่งเรียนทฤษฎี เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่เราได้เห็น ได้สัมผัส และได้ลงมือปฏิบัติ นั้น จะเป็นสิ่งที่เราสามารถจดจำและนึกย้อนไปได้ง่ายกว่า อีกทั้งการไป field work ที่เราได้ไปพบ ไปเห็น ไปสัมผัส ไปลงมือปฏิบัติ นั้น ทำให้เราได้ใกล้ชิดคติชนวิทยาต่างๆ ของไทย ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี เห็นถึงคุณค่า คุณประโยชน์ต่าง ๆ จากสิ่งเหล่านั้น ทำให้เกิดความรู้สึกรัก ภูมิใจ และห่วงแหนในภูมิปัญญาไทย อยากที่จะอนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ให้อยู่คู่ประเทศไทยของเราต่อไป

(นางสาวธัญญาภรณ์ ทองเคร่ง)

field work นอกสถานที่ นั้นเป็นห้องเรียนที่มีเสน่ห์ จำต้องสัมผัส ชักถามได้ ต่อยอดความรู้ในชั้นเรียนและ ได้ความรู้ใหม่ที่ไม่เคยมีในตำราเรียนทุกอย่างก้าว ทุกถ้อยคำล้วนเป็นจุดที่แปลกใหม่และไม่อยากพลาด อีกทั้ง ห้องเรียนนี้ยังเป็นห้องเรียนที่มีความรัก ความอบอุ่น ทำให้เราซึมซับสิ่งดีๆ และเห็นความยากลำบากในการรักษาสิ่งที่มีค่าในสังคมซึ่งบางครั้งเราละเลย นั่นคือวิถีชีวิตและภูมิปัญญาว่ามีค่าแค่ไหน สุดท้ายทั้งหมดทำให้เราได้ความรู้ที่ติดตัว ดิฉันเป็นคนเรียนในระดับปานกลางแต่วิชาคติชนเป็นวิชาเดียวที่ดิฉันสามารถถ่ายทอดให้รุ่นน้องต่อได้ด้วยความเข้าใจ เพราะมันเป็นความเข้าใจอย่างแท้จริง

(นางสาวเพิ่มสุข ปกป้อง)

การไป field work ในวิชาคติชน มีส่วนส่งเสริมความรู้นอกชั้นเรียนของดิฉันเป็นอย่างมาก เป็นความรู้นอกชั้นเรียนที่ไม่ไกลตัวและสมควรเรียนรู้ทั้งสิ้น ซึ่งการได้ไป field work ในครั้งนั้น ทำให้ดิฉันได้รับความรู้ เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยในเรื่องของชาวบ้านอย่างนับไม่ถ้วน ต่อยอดมาถึงเมื่อหลังจบ field work แล้ว ดิฉันยังได้นำทักษะการเรียนรู้นอกห้องเรียนในวันนั้นมาปรับใช้ในการเรียนรู้นอกห้องเรียนกับสิ่งที่พบเห็นทั่วไปเหมือนวิชาคติชนและการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นที่ใดได้ฝังอยู่ในหัวใจของดิฉันไปโดยอัตโนมัติแล้ว นอกจากนี้ยังมีส่วนส่งเสริมให้ดิฉันเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนในทุกๆ ภูมิปัญญาที่สร้างและสืบทอดอยู่

ภายในท้องถิ่นดิฉัน มันเป็นความภูมิใจที่สามารถบอกใครได้อย่างภาคภูมิใจและมีความรู้จากการได้รับโอกาสให้ไปศึกษา จึงสามารถพูดได้อย่างเต็มปากกว่านี้คือภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านเรา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่สืบไป

(นางสาวสุรียรัตน์ สิงห์เทียน)

การไปศึกษาเรียนรู้นอกสถานที่ วิชาคติชนวิทยานั้น ถือเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจมาก ๆ กิจกรรมหนึ่ง เพราะไม่ใช่แค่เป็นการออกไปสัมผัสกับความเป็นคติชนโดยแท้จริงเท่านั้น แต่ยังเป็นการได้รับรู้ ได้ศึกษาเรียนรู้ในสิ่งที่ห้องเรียนก็ไม่สามารถจะอธิบายได้ เพราะเป็นความรู้ที่อยู่นอกเหนือตำรา มีคุณค่าอยู่ในตัวเองมาอย่างช้านาน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทยให้เกิดขึ้นในตนเองได้อย่างดี เนื่องจากเมื่อเราได้ไปรู้ไปเห็น และลงมือปฏิบัติจริงในบางเรื่อง ทำให้เกิดมุมมองหนึ่งว่า "บ้านเรามีอะไรแบบนี้ด้วยหรือ", "คนสมัยก่อนนี่ฉลาดรู้ฉลาดกินฉลาดใช้เหลือเกิน" ด้วยมุมมองที่เกิดขึ้นนี้ มันสามารถสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของไทยอย่างอัตโนมัติและตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่อย่างแท้จริง

(นางสาวสุรียพร สิงห์เทียน)

การไป field work ในครั้งนี้ทำให้ได้รับความรู้และความประทับใจมากมาย ได้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนจริงๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของคติชนในหลาย ๆ ด้าน และยังทำให้ได้รับความรู้มากกว่าในห้องเรียน ในตำราที่เราได้เรียนกัน

(นายคมชาญ สุนทรวงศ์)

บทสรุป

ข้อมูลทางคติชนวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีรากเหง้าอันงดงาม การจะทำให้ผู้เรียนได้ซึมซับและภูมิใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมนั้นคงไม่มีสิ่งใดจะดีไปกว่าการนำผู้เรียนออกไป "สัมผัสโลก" เพื่อให้โลกแห่งวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมอันงดงามได้เป็นผู้สอน เป็นผู้ถ่ายทอดความงดงามให้แก่ผู้เรียนโดยตรง ผลสำเร็จของการพาผู้เรียนไปเก็บข้อมูลสนาม (field work) นั้นมีอาจวัดได้ด้วยการตีค่าเป็นจำนวนหรือตัวเลข เพราะการเรียนรู้ ความรู้สึก และจิตสำนึกรักในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ได้เกิดขึ้นทุกขณะ หรือได้เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาของเส้นทางแห่งการเรียนรู้ ซึ่งไม่อาจประเมินค่าได้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กัญญรัตน์ เวชศาสตร์.(มปท.) เอกสารประกอบการสอนรายวิชาคติชนวิทยา.(อัครา). นครปฐม :

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชลธิชา หอมฟุ้ง.(2558). “การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้อริยสัจสี่เพื่อส่งเสริม

ความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา

ระดับปริญญาบัณฑิต.” Veridian E-Journal ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 : 1313 – 1326.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข.(2558). **การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร ณ ถลาง.(2548).**ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ :
ศูนย์คติชนวิทยา และภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุนทรภู่. (2504). **นิราศเมืองเพชร**.พระนคร : กรมศิลปากร

ภาษาต่างประเทศ

Dorson, Richard M. (1972). **Folklore and Folklife : An Introduction**. USA : University of
Chicago.

Dundes, A lan. (1965). **The Study of Folklore**. USA : Engle wood Cliffe Prentice – Hall.

แหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรม

ถนอม คงยิ้มละม้าย.**พิพิธภัณฑสถานถนอม**. บ้านหนองจิก ตำบลหนองปรุง อำเภอยะเขย้อย จังหวัดเพชรบุรี.

ถนอม ภู่งเงิน. **แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาतालโตนต**. บ้านถ้ำรงค์ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ผุด นามมัน. **จักสานจากใบตาล**.บ้านถ้ำรงค์ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี